

Русча – татарча сүзлек

Русско – татарский словарь

Издание второе, переработанное и дополненное
«Таткнигоиздат», Казань, 2001 г.

В

в [во] *предлог* 1) (о месте) + П. (где) + В. (куда) ...да, эчендә, ...га, эченә; *в театре* театрда; *пойти в театр* театрга барырга; *жить в Москве (в Крыму)* Мәскәүдә (Кырымда) яшәргә; *поехать в Москву (в Крым)* Мәскәүгә (Кырымга) барырга; *во дворе* ишегалдында; *в нескольких километрах от города* шәһәрдән берничә километр читтә; *он учится в институте* ул институтта укый; *поступить в институт* институтка керергә; *купить в магазине* кибеттән алырга; *быть избранным в комитет (в парламент)* комитетка (парламентка) сайланырга; 2) (о времени) + В. или П.: *в два часа дня* көндөзгә икедә; *во вторник* сишәмбе көнне; *в этом году* был; 3) + П.: *книга вышла в двух томах* китап ике томда чыкты; *пьеса в трёх действиях* пьеса өч пәрдәдән

вагон вагон; *мягкий* ~ йомшак вагон; *купейный* ~ купелы вагон; ~-ресторан вагон-ресторан; *трамвайный* ~ трамвай вагоны; ~овожатый м. трамвай йөртүче

важн//ый әһәмиятле, мөһим; ~ое дело әһәмиятле эш; *это очень* ~о бу бик мөһим

ваза ваза

вакансия вакансия, буш урын

вал I 1) (насыпь) вал, туфрак өеме; 2) (волна) зур дулкын

вал II *тех.* вал, үзәк

валун валун, зур йомры таш

вальс вальс

валют//а валюта; *золотая* ~а алтын валюта; *иностранная* ~а чит ил валютасы; ~ный валюта ...ы, е; ~ный курс валюта курсы

вам D. от **вы** сезгә; *к* ~ сезгә (таба)

вами T. от **вы** сезнең белән, сезнең тарафтан; *с* ~ сезнең белән; *за* ~ сезнең арттан, сезнең артта

ванн//а 1) (ёмкость) ванна; 2) (купание, лечение) ванна; *принять* ~у ванна керергә; *принимать* ~ы ванналар алырга, ... ваннасына йөрергә *а солнечная* ~ кояш ваннасы, кояшта кызыну; *воздушные* ~ы һава ваннасы; *сущ.* ~ая ж. ванна бүлмәсе

варвар варвар, вәхши; ~ский вәхши[лар] ..., вәхши ...ы, е, варвар[лар] ..., варвар ...ы, е

варежки *мн.* бияләй

варёный пешкән, пешерелгән

варенье варенье, кайнатма; *вишнёвое* ~ чия кайнатмасы; ~ из *клюквы* мүк жиләге кайнатмасы

вариант вариант

варить *несов.* пешерергә; ~ся *несов.* пешәргә

вас P., V., П. от **вы** сезне; *у* ~ сездә; *в* ~ сездә; *о* ~ сезнең хакта (турыда)

вата мамык

ватерпол//ист ватерполочы; ~о *ср. нескл.* ватерполо

вахт//а 1) *мор.* вахта, сакта тору; *стоять на* ~е, *нести* ~у сакта торырга; 2) (рабочая смена) вахта

вахтёр вахтёр, вахтачы, сакчы

ваш 1. *мест. притяж.* сезнең, сезнеке; 2. *сущ.* 1) ~е *ср.* сезнеке; 2) ~и *мн.* сезнекеләр; *куда ушли ваши?* сезнекеләр кая китте?

вбегать *несов.*, **вбежать** *сов.* (куда) йөгереп керергә, йөгереп килеп керергә

вблизи 1. *нареч.* якыннан, якында; *рассмотреть что-л.* ~ нәрсәне дә булса якыннан карарга; 2. *предлог* + P. янында; ~ города шәһәр янында

вбок нареч. янга, бер кырыйга, бер якка

вброд нареч. кичеп, су ерып; *перейти реку* ~ елганы жэяү кичеп чыгарга

введение кереш

вверх нареч. өскә, өскә таба, югарыга; *посмотреть* ~ өскә карарга; ~ *по лестнице* баскыч буйлап өскә таба; ~ *по реке* елга буйлап югарыга таба; ~ *у* нареч. өстә, югарыда

ввести сов. кертергә; китереп кертергә; ~ *судно в гавань* судноны гаваньга кертергә

ввиду предлог + Р. аркасында, сәбәпле, ...га күрә, ...ганлыктан; ~ *того, что* ... булганлыктан, булганга күрә

вводить несов. см. **ввести**; ~**ся** несов. кертелергә; *вводятся новые правила* яңа кагыйдәләр кертелә

ввоз кертү, китерү; ~**ить** несов. кертергә, китерергә

ввысь нареч. күккә таба, югарыга, өскә

вглубь нареч. эченә, эчкә таба; тирәнгә

вдал//еке, ~**и** нареч. еракта

вдаль нареч. еракка

вдво//е нареч. 1) ике тапкыр (мәртәбә); ~*е больше (меньше)* ике тапкыр зур (кечкенә); 2) урталай, икегә; *сложить (что-л.)* ~*е* икегә бөкләргә; ~**ём** нареч. икәү, икәүләп; *мы* ~**ём** без икәү; *делать что-л.* ~**ём** нәрсәне булса да икәүләп эшләргә; ~**йне** нареч. икеләтә, ике тапкыр артык

вдевать несов., **вдеть** сов. кертергә, кидерергә, сапларга; ~ *нитку в иголку* энәгә жеп сапларга

вдобавок нареч. өстәвенә, житмәсә (тагын), шуның өстенә

вдов//а тол хатын; ~**ец** тол ир

вдоволь нареч. туйганчы, житәрлек, теләгәнчә; *всего* ~ бар да бар

вдоль 1. нареч. буйга; *разрезать* ~ буйга кисәргә; 2. предлог + Р. буйлап, буенча; (*идти*) ~ *берега* яр буйлап (барырга) а ~ *и попереёк* аркылыга-буйга

вдох сулыш (тын) алу, эчкә сулау

вдохнов//ение илһам, ижади дәрт; ~**ить** сов. рухландырырга, илһамландырырга; ~**иться** сов. рухланырга, илһамланырга; ~**лять(ся)** несов. см. **вдохновить(ся)**

вдохнуть сов. суларга, эчкә суларга

вдребезги нареч. челпәрәмә; *разбиться* ~ челпәрәмә килергә

вдруг нареч. кинәт, кисәк, капыл

вдыхать несов. см. **вдохнуть**

вегетариан//ец вегетарианчы, вегетариан; ~**ский** вегетариан ...; ~*ское блюдо* вегетариан ашамлык; ~*ский суп* кысыр аш; ~*ская столовая* вегетариан ашханә

ведени//е: *быть в чьём-л.* ~*и* кемнең булса да карамагында булырга

ведение: ~ *дел* эш йөртү; ~ *хозяйства* хужалык алып бару; ~ *собрания* жыелыш алып бару

ведомство идарә, ведомство

ведро чиләк; ~ *воды* бер чиләк су

ведуш//ий (прич.) 1. прил. әйдәүче, житәкләүче; ~*ая команда* алдагы команда; ~*ее колесо (тех.)* йөрткеч тәгәрмәч; 2. сущ. м., ~**ая** ж. алып баручы; ~*ий программы (телепередачи)* (телетапшыру) программасын алып баручы

ведь частица бит, ич, ләбаса; я ~ *вам говорил* мин сезгә әйттем ләбаса; ~ *известно, что...* ... билгеле бит

вежливый әдәпле, ихтирамлы

езде нареч. һәркайда, һәр жирдә, бөтен жирдә, бар жирдә; *его* ~ *знают* аны һәркайда беләләр; *поезд останавливается* ~ поезд һәркайда туктап бара; *это можно купить* ~ моны каян да алырга була

ездеход вездеход

вез//ти *несов.* 1) (о транспортных средствах) алып барырга, алып кайтырга, утыртып барырга; ~ти на санках чанада алып барырга; 2) (о человеке) ияртергә, алып барырга; ~ти с собой үзе белән ияртергә а ему (тебе) ~ёт ана (сина) гел жай килеп тора; мне не ~ёт мина жай килеп чыкмый, гел киресе була

век 1) (столетие) гасыр, йөз, йөз ел; в двадцатом ~е егерменче йөздә; 2) (эпоха) чор; в наш ~ безнең чорда, атомный ~ атом чоры а весь свой ~ үзенәң бөтен гомерен, на своём ~у үз гомерендә

веки *мн.* [ед. веко] күз кабагы

вековой борынгы; карт

вексель *м.* вексель, язма йөкләмә

веле//ть *сов. и несов.* кушарга, боерырга; мне ~ли прийти миңа килергә куштылар

великан алып, алпамша

велик//ий 1) бөек; Великая Отечественная война Бөек Ватан сугышы; ~ие державы бөек дәүләтләр; 2) зур; эти туфли мне ~и миңа бу туфлиләр зур; пальто ему ~о пальто аңа зур; опасность была ~а куркыныч зур иде

великолепный менә дигән; бик шәп

величественный мәһабәт

величина 1) (объём) зурлык, күләм; 2) (о человеке) зур зат, күренекле (танылган) кеше

велогон//ка велосипед ярышлары; ~ка на треке тректа велосипед ярышлары; ~щик велосипедта ярышучы

велодром велодром

велосипед велосипед; ездить (кататься) на ~е велосипедта барырга (йөрергә); водный ~ су велосипеды; ~ист велосипедчы, велосипедта йөрүче; ~истка велосипедчы хатын (кыз)

VELO//спорт велоспорт; ~трек велотрек

вена кара кан тамыры

венг//ерский венгр ...ы, е; ~ерский язык венгр теле; ~р венгр, венгр кешесе; ~ерка венгр хатыны (кызы)

венерическ//ий венерик ...; ~ая болезнь, ~ое заболевание венерик авыру

веник себерке; миллек; банный ~ мунча себеркесе, миллек

венок 1) такыя; 2) веноч

вентиля//тор вентилятор, жыллаткеч; ~ция вентиляцияләү, жыллату

вера 1) (в бога) ышану, инану; иман; 2) (во что-л.) ышаныч; ~ в победу жиңүгә ышаныч; ~ в справедливость гаделлеккә ышану

веранда веранда

верба песиле тал

верблюды дөя

верёвка бау, аркан

вер//ить *несов.* 1) (в бога) ышанырга, инанырга; дингә ышанырга; 2) (кому; во что; чему) ышанырга; я вам ~ю мин сезгә ышанам; я этому (или в это) не ~ю мин моңа ышанмыйм; не ~ю своим глазам үз күзләремә үзем ышанмыйм

верно *нареч.* 1) (правильно) дөрес; совершенно ~ бик дөрес; 2) (преданно) турылыклы, тугры; ~ служить кому-л., чему-л. кемгә, нәрсәгә булса да тугры хезмәт итәргә; ~сть *ж.* тугрылык, турылыклылык

верн//уть *сов.* (что, кому; кого — позвать обратно, отозвать) кайтарырга; кайтарып алырга, кайтарып бирергә, кире борып кайтарырга; ~уть кого-л. с полдороги кемне дә булса ярты юлдан кире борып кайтарырга; ~уться *сов.* кайтырга, борылып кайтырга, кире (әйләнәп) кайтырга; ~итесь! кире борылыгыз!

верн//ый 1) (правильный) дөрес; ~ое решение дөрес чишелеш (карар); 2) (преданный) тугры, туры, тугрылыклы, турылыклы; ~ый друг (помощник) тугры дус (ярдәмче); ~ая жена

тугрылыклы хатын; 3) *это ~ое средство* бу ышанычлы чара; 4) *идти на ~ую гибель (или смерть)* котылгысыз һәлакәткә (үлемгә) барырга

вероисповедание дин, диндә булу

вероломный хыянәтчел, мәкерле

вероятн//о *вводн. сл.* мөгаен, ихтимал, бәлкем; *он, ~о, скоро придёт* ул, мөгаен, тиздән килер;

~ый ихтимал ителгән, мөмкин булган, мөмкин саналган

версия версия, юрама

вертеть *несов. (что, чем)* әйләндерергә, борырга; **~ся** *несов.* әйләнергә, әйләнеп торырга; борылырга а *слово вертится (у меня) на языке* бу сүз (минем) тел очымда гына тора

вертикальный вертикаль, асма

вертолёт вертолёт; **~чик** вертолётчы

верующ//ий (*прич.*) *прил.* диндар, динле; *сущ. м., ~ая ж.* дингә ышанучы, диндар

верфь *ж.* верфь

верх югары, өс а *взять (одержать) ~ (над кем-л.)* (кемнән дә булса) өстен килеп чыгарга; **~ний** югарыгы, өске; **~ний этаж** өске кат; **~няя одежда** өске киём; **~нее течение (реки)** (елганың) югарыгы агымы

верховный: *Верховный Совет* Югары Совет; **~суд** Югары суд

верхов//ой 1.: **~ая езда** сыбай йөрү; **соревнования по ~ой езде** бәйге, сыбай йөрү (чабу) ярышлары; **~ая лошадь** менге ат; 2. *сущ. м.* жайдак, сыбайлы

верховье [реки] үрге агым, елга башы

верхом *нареч.* югарыдан, өстән, үрдән; *пройти ~* үрдән узарга

верхом *нареч.* атка атланып, ат менеп, сыбай; **ездить ~** сыбай барырга; **кататься ~** атка атланып йөрергә

верхушка 1) (*чего-л.*) түбә, баш, оч; **~ дерева** агач башы; 2) (*перен.*) югарыгы катлам, өске катлау

вершина 1) түбә, баш, оч; **~ горы** тау түбәсе; **~ дерева** агач башы; 2) *перен. (чего-л.)* иң югары дәрәжә, иң югары баскыч

вес 1) авырлык; **~ом (в) два килограмма** ике килограмм авырлыктагы; 2) (*спорт.*) **лёгкий ~** жинел авырлык(тагы); **в среднем ~е** уртача авырлыктагы; **борец тяжёлого ~а** авыр авырлыктагы көрәшче а **на ~ золота** алтын бәрабәрәнә

веселить *несов.* күнелләндерергә, күнелен күтәрергә, күнелен ачарга; **~ся** *несов.* күнел ачарга, кәеф-сафа корырга

весёлый күнелле, шат; **~ый характер** шат характер; **нам было весело (нареч.)** безгә күнелле булды

веселье күнел ачу; хозурлык

весенний язгы

вес//ить *несов.* тартырга, килергә; ... авырлыкта булырга; **это ~ит два килограмма** бу ике килограмм тарта

весло ишкәк; *мн.* **вёсла** ишкәкләр; **кормовое ~** койрык ишкәге; **двухлопастное ~** (для байдарки и каное) ике калаклы ишкәк

весн//а яз; **прошлой (будущей) ~ой** үткән (киләсе) язда; **~ой, ~ою** *нареч.* яз көне, язын

веснушки *мн.* сипкел

весов//ой **~ая категория** (*спорт.*) авырлык категориясе

вести *несов.* 1) (*кого-л., куда-л.*) алып барырга, илтергә; **куда вы нас ведете?** сез безне кая алып барасыз?; **эта дорога ведет в город** бу юл шәһәргә илтә; 2) (*что-л.—руководить*) **~ хозяйство** хужалык алып барырга; **встречу ведёт судья ... (спорт.)** очрашуны судья ... хөкем итә; 3) (*что-л.—управлять*): **~ машину** машина йөртергә; 4) **~ борьбу** көрәшергә; **~ научную работу** фәнни эш белән шөгыйльләнергә а **~ себя (как-л., каким-л. образом)** үз-үзенне (ничек булса да) тотарга

вестибюль м. вестибюль

весть ж. хэбэр, белдерү а пропасть без вести хэбэрсез югалырга

весы мн. үлчәү

весь 1. мест. бөтен, барлык, барча; ~ день көнозын; *вся страна* бөтен ил; *всё время* һәрвакыт; *все люди* барча халык; 2. суц. 1) **всё** ср. барысы, бөтенесе; *всё его радовало* аны барысы да шатландыра иде; 2) **все** мн.: *все здесь?* барыгыз да мондамы?

весьма нареч. бик, бик тә, гаять

ветвь ж. 1) (дерева) ботак; 2) (ответвление, отрасль, линия родства) тармак

ветер жил; *сила ветра* жил көче; *сильный (слабый)* ~ көчле (салмак) жил; *холодный* ~ салкын жил

ветеран ветеран; ~ *войны* сугыш ветераны; ~ *труда* хезмәт ветераны

ветеринар ветеринар, мал врачы, байтар

ветка 1) (дерева) ботак; 2) (ж.-д.) ветка, тармак

ветрен//ый 1) (о погоде) жилле, жиләс, *сегодня* ~о бүген жиләс; 2) (о человеке) жилкуар, жилбәзәк; жиңел акыллы

ветхий иске, искереп беткән, тузган

ветчина ветчина

вечер 1) кич; *в шесть (часов)* ~а кичке (сәгать) алтыда; *под* ~ кичкә таба; *по* ~ам кичләрен; 2) (мероприятие) кичә; *вы пойдёте на ~?* сез кичәгә барасызмы?; ~**еть** несов. кич якынлашып килергә, кич житеп килергә

вечерн//ий кичке; ~*ее заседание* кичке утырыш; ~*ий сеанс* кичке сеанс; ~*ая школа* кичке мәктәп; ~*ий костюм (мужской)* кичке костюм; ~*ий туалет (женский)* кичке туалет

вечером нареч. кич белән; *вчера* ~ кичә кич белән; *завтра* ~ иртәгә кич белән

вечн//ый мәңгелек; ~*ая слава героям!* батырларга мәңгелек дан!; *на ~ые времена* мәңгелеккә; ~**о** нареч. мәңге, һәрвакыт

вешалка 1) (для одежды) элгеч, киём элгече; 2) (петля на одежде) элгеч, элмәк; 3) разг. *то же, что гардероб*; 4) разг. (плечики для одежды) киём элгече

вешать I несов. *то же, что взвешивать I*

вешать II несов. 1) (что-л. на что-л.) эләргә, элөп куярга; 2) (кого-то — казнить) асарга, асып үтерергә; ~**ся** несов. асылынырга; асылынып үләргә

вещество матдә

вещь ж. 1) (предмет) әйбер, нәрсә; 2) мн. **вещи** (имущество) әйбер, нәрсә; 3) (произведение) әйбер, әсәр; *прекрасная (удачная)* ~ гүзәл (уңышлы) әсәр

взад нареч.: ~ *и вперёд* әрле-бирле, алга-артка; *ни ~ ни вперёд* артка да, алга да юк

взаимн//ость үзара хөрмәт, кара-каршы хис; *сотрудничество на основе ~ости* үзара хөрмәткә нигезләнгән хезмәттәшлек; ~**ый** үзара, кара-каршы, уртак

взаимо//влияние үзара йогынты, үзара тәэсир; ~**выгодный** үзара файдалы; ~**действие** үзара йогынты, үзара тәэсир; ~**отношения** мн. үзара мөнәсәбәтләр, үзара бәйләнеш; ~**помощь** ж. үзара ярдәм; ~**понимание** үзара аңлашу

взаймы нареч. бурычка, әжәткә, көтәргә; *брать (давать)* ~ әжәткә алырга (бирергә)

взамен 1. нареч. алмашка; *дать что-л.* ~ алмашка ни дә булса бирергә; 2. предлог + Р. алмашка, урынына; ~ *чего?* нәрсә урынына?

взбираться несов. см. **взобратся**

взве//сить сов., ~**шивать** несов. 1) үлчәргә; 2) *перен.* үлчәргә, бизмәнгә салырга, исәпкә алырга; ~*сить все обстоятельства* бөтен шартларны да исәпкә алырга; ~*шивать свои возможности* үз мөмкинлекләренне бизмәнгә салырга

взвод взвод

взволнов//анный дулкынланган; борчулы; ~**ать** сов. дулкынландырырга; ~**аться** сов. дулкынланырга

взгля//д 1) күз карашы, караш, күз; *окинуть* ~дом күз ташларга; *с первого* ~да бер караштан; 2) *перен.* караш, фикер; *политические* ~ды сәяси карашлар; ~**НУТЬ** *сов.* карап алырга, күз салырга, күз ташларга (төшерергә); ~*нуть на часы* сәгатькә күз ташларга

вздор юк-бар сүз, сафсата; *говорить* ~ сафсата сатарга

вздох көрсенү, тирән сулау; ~**НУТЬ** *сов. (однокр.)* көрсенеп (тирән сулап) куярга

вздр//агивать *несов. (многokr.)* калтырарга, дерелдәргә; ~**огнуть** *сов. (однокр.)* калтырап куярга; сискәнөп китәргә

вздыхать *несов. (многokr.)* көрсенергә, тирән сулыш алырга

взима//ть *несов.* түләтергә, алырга, жыярга; ~*ть пошлину* пошлина жыярга; ~**ТЬСЯ** *несов.* түләтелергә, алынырга; ~*ется штраф* штраф алына; *таможенный сбор не* ~*ется* таможня жыемы алынмый

взлёт очып күтәрелү, очып күтәрелеп китү

взлет//ать *несов. (многokr.), ~еть* *сов. (о птице, о самолёте и т.п.)* очып (күтәрелеп) китәргә, һавага күтәрелергә а ~*еть на воздух (взорваться)* көле күккә очарга

взлёт//ный очып менү (күтәрелү) ...ы, е; ~*ая полоса* очып күтәрелү юлы

взмах селтәнү, жилпү, кагу; ~**ивать** *несов. (многokr.)* селтәргә, болгарга, жилпергә

взморье дингез буге, дингез яры

взнос взнос, кертем; *членский* ~ әгъзалык взносы

взобратсья *сов.* менәргә, менеп житәргә

взойти *сов.* 1) (*наверх*) менеп житәргә, күтәрелергә; 2) (*о светилах*) чыгарга; калкырга; *солнце взошло* кояш чыкты; *луна взошла* ай калыкты; 3) (*о восходах*) шытарга, шытып чыгарга; тишелергә

взор (*то же, что* **взгляд**) караш, күз карашы; күз

взорвать *сов.* шартлатырга, шартлатып жишерергә; ~**ся** *сов.* шартларга, шартлап ярылырга

взросл//ый 1. балигъ булган, буйга житкән, зур, өлкән; ~*ый человек* өлкән кеше; 2. *суц.* ~**ые** *мн.* зурлар, өлкәннәр, олылар

взрыв шартлау а ~ *аплодисментов* бик көчле кул чабулар; ~**ать(ся)** *несов. см. взорвать(ся); ~чатый* шартлаучан; ~*чатые вещества* шартлаучан матдөләр

взыска//ние (*наказание*) жәза; *наложить* ~*ние* жәзага тартырга; ~**ть** *сов.* түләтергә, түләттерергә; ~*ть пошлину* пошлина түләтергә

взыскивать *несов. см. взыскать*

взять *сов.* 1) (*в руки, рукой*) алырга; ~ *на руки (ребёнка)* (баланы) кулга алырга; 2) (*получить, достать*) ~ *книгу в библиотеке* китапханәдән китап алырга; ~ *во временное пользование* вакытлы файдаланып торырга (алырга); 3) (*приобрести*) алырга; ~ *билет (на поезд, в театр и т.п.)* (поездга, театрға һ.б.ш.) билет алырга а ~ *с собой* үзе белән алырга; ~ *что-л. на себя* нәрсәне дә булса үз өстенә алырга; ~**ся** *сов.* 1) (*схватиться*) тотынырга; тотышырга; ~*ся за руки* кулга-кул тотышырга; ~*ся за ручку* тоткага тотынырга; 2) (*приняться*) башларга, керешергә, тотынырга; ~*ся за работу* эшкә керешергә

вид I 1) (*внешность*) кыяфәт; килеш-килбәт; чырай; *внешний* ~ тышкы кыяфәт; 2) (*пейзаж*) күренеш, манзара; ~ *чего-л.* нәрсәнең булса да күренеше а *при* ~*е чего-л. (или кого-л.)* нәрсәне (яки кемне) булса да күрү белән; *быть на* ~у (һәрвакыт) күз алдында булырга; *имейте в* ~у! истә тотыгыз!

вид II (*разновидность, тип чего-л.*) төр; ~*ы спорта* спорт төрләре; ~*ы растений* үсемлек төрләре; *категория* ~а глаголов *фигыльләрнең* төр категориясе

видеть *несов.* күрергә; *я хорошо (плохо) вижу* мин яхшы (начар) күрәм; *рад вас* ~! сезне күрүемә шатмын!; *можно ли* ~ *господина (товарища) Н.?* Н. әфәндене (иптәшне) күрергә мөмкинме?; ~**ся** *несов.* очрашырга, күрешергә; *мы давно не виделись* без күптән күрешкән юк

видимо *вводн. сл.* күрәсен, ахры, мөгаен; он, ~, *ушёл* ул киткән, ахры

видим//ость күрү мөмкинлеге, күренүчәнлек; *хорошая (плохая) ~ость* яхшы (начар) күренүчәнлек; **~ый** 1) (*доступный зрению*) күренә торган, күренүчән; 2) (*кажущийся*) тышкы яктан, тышкы; *успех только ~ый* уңыш бары тышкы яктан гына

виднеться *несов.* күренергә, күренеп торырга

видн//о 1. *в знач. сказ.* күренә, күренеп тора; *мне хорошо ~о* миңа яхшы күренә; *ничего не ~о* бернәрсә дә күренми; *по всему ~о, что ...* күренеп торганча ...; 2. *вводн. сл.* (*то же, что видимо*) күрәсен, ахры, мөгаен; **~ый** 1) күренә торган; *дом виден издали* өй ерактан ук күренә; *следы не ~ы* эзләр күренми; *на ~ом месте* күренеп торган урында; 2) (*известный*) күренекле, зур; **~ый** *учёный* күренекле галим; 3) (*рослый, статный*) мөһабәт (гәүдәле); **~ый** *мужчина* мөһабәт гәүдәле ир кеше

видовой: *~ фильм* табигать күренешләре турындагы фильм

виз//а 1) (*разрешение на въезд, выезд и т.п.*) виза, рөхсәт; *~а на въезд* [берәр илгә] килергә рөхсәт; *~а на выезд* читкә чыгарга рөхсәт; *выдать (получить) ~у* виза бирергә (алырга); 2) (*пометка, подпись должностного лица на документе*) виза

визг чинау, чыелдау

визировать *сов. и несов.* виза салдырырга

визжать *несов.* чинарга, чыелдарга

визит визит; *~ дружбы* дуслык визиты; *прибыть с официальным ~ом* рәсми визит белән килергә; **~ный**: *~ная карточка* визит карточкасы

викторина викторина

вилка 1) чәнечке; 2) *эл.* вилка

вилла вилла

вин//а гаеп; *по его ~е* аның гаебе белән; *это моя ~а* бу минем гаеп; *по ~е чего-л.* нәрсәнен булса да гаебе белән

винегрет винегрет

винить *несов.* гаепләргә, гаепле дип санарга

вино шәраб, кызыл аракы

винова//тый гаепле; *я ~т (не ~т)* мин гаепле (гаепле түгел); *~т!* гаеп миндә!

винов//ник гаепле, гаепле кеше; **~ный** гаепле; *он ~ен (не ~ен) (в этом)* (монда) ул гаепле (гаепле түгел)

виноград йөзем; **~ник** йөзем бакчасы; **~ный** йөзем ...ы, е; **~ный сок** йөзем суы

винт 1) *тех.* шәрәп, винт; 2) *мор., авиа.* винт

винтовка винтовка

винтов//ой: *~ая лестница* борылмалы баскыч

виолончел//ист виолончельче, виолончельдә уйнаучы; **~ь ж.** виолончель

виртуоз виртуоз, зур оста; **~ный** виртуоз ...; виртуозларча ...; бик оста ...

висеть *несов.* асылынып (эленеп) торырга

висок чигә; *седые виски* чал чигәләр

високосный: *~ год* кәбисә ел

всячий асылма(лы), эленмә(ле); *~ мост* асылма күпер; *~ замок* эленмәле йозак

витамин витамин

виток уралма, чорнам, йомгак; әйләнеш

витрина витрина

вить *несов.* үрергә; **~ся** *несов.* 1) (*извиваться — о реке, дороге*) бормаланырга, бормаланып-бормаланып китәргә; 2) (*о волосах*) бөтерелергә, көдрәлөнергә; 3) (*о растениях*) үрелеп (уралып) үсәргә

вихрь *м.* өермә

вице//-адмирал вице-адмирал; **~-консул** вице-консул; **~президент** вице-президент

вишн//ёвый 1) (*из вишен*) чия ...ы, е; 2) (*о цвете*) чия төсендәге, карасу кызыл; **~я** чия

вклад 1) (*денежный*) акча салу, кертү; 2) *перен.* (во что-л.) өлеш, кертелгән өлеш; ~ в дело мира тынычлык эшенә кертелгән өлеш; ~**ЧИК** вкладчы, акча салучы; ~**ЫВАТЬ** *несов. см. ВЛОЖИТЬ*

включ//ать(ся) *несов. см. ВКЛЮЧИТЬ(ся)*; ~**ая** *предлог + В.* кертеп исәпләгәндә, шул исәптән; ~**ИТЕЛЬНО** *нареч.* кертеп, исәпкә алып; ~**ИТЬ** *сов.* 1) (кого-л., что-л., во что-л.) кертергә, өстәргә; 2) (что-л. — привести в действие) эшләтә башларга; кабызырга, тоташтырырга; ~*ить мотор* моторны кабызырга; ~*ить ток* токны тоташтырырга; ~*ить свет* ут кабызырга; ~*ить радио (телевизор)* радио (телевизор) кабызырга; ~**ИТЬСЯ** *сов.* катнашырга, катнашып (кушылып) китәргә; ~*иться в работу* эшкә кушылып китәргә

вкратце кыскача

вкрутую: *сварить яйцо* ~ йомырканы каты итеп пешерергә

вкус 1) (*ощущение во рту и свойство пищи*) тәм, татым; 2) (*чувство красивого*) зәвык, ямь хисе; *дело ~а* зәвык эше, зәвыгына карап; *у неё хороший* ~ аның зәвыгы яхшы; *одеваться со ~ом* зәвык белән киенергә *а на ~* күзлегеннән чыгып караганда, күзлегеннән караганда; *по ~у* ошау, күнелгә ошау; ~**НЫЙ** тәмле; ~*но (нареч.)* *поесть* тәмле ашарга *очень ~но* бик тәмле

владе//лец *ия, хужа:* ~**лица** хужа хатын (кыз); ~**ние** 1) (*обладание*) *ия* (хужа) булу, биләү, карамагында булу; *быть в чьём-л. ~нии* кемнең булса да карамагында булырга; 2) *мн.* ~**ния** биләмә, жир; ~**ТЬ** *несов.* 1) (*обладать*) *ия* (хужа) булырга (булып торырга); 2) (*уметь обращаться с чем-л.*) эш итә алырга, эш итә белергә; ~*ть оружием* корал белән эш итә белергә; 3) (*знать какой-л. язык*) белергә; *каким языком вы ~ете?* сез нинди тел беләсез?

влажн//ость юешлек, дымлылык; ~*ость воздуха* һава дымлылыгы; ~**ЫЙ** юеш, дымлы

власт//ь *ж.* 1) власть, хакимият; *государственная ~ь* дәүләт хакимияте; *борьба за ~ь* власть өчен көрәш; *быть под чьей-л. ~ью* кемнең булса да хакимлегендә булырга; 2) *мн.* ~**и** властлар, хакимият; *местные ~и* жирле хакимият; *городские ~и* шәһәр хакимияте *а быть во ~и чего-л.* нәрсәнең булса да хакимлегендә булырга

влево *нареч.* сулга, сул якка

влезать *несов.*, **влезть** *сов.* 1) (*наверх*) менәргә, үрмәләп менәргә; ~ *на дерево* агач башына менәргә; 2) (*внутрь*) керергә

влет//ать *несов.*, ~**ЕТЬ** *сов.* очып керергә, очып килеп керергә

влечение теләк, теләү, әвәслек, һәвәслек; ~ *к музыке* музыкага әвәслек

влия//ние йогынты, тәэсир; шаукым; *оказать ~ние на кого-л.* кемгә булса да йогынты ясарга; *под ~нием чего-л.* нәрсәнең булса да шаукымында; ~**ТЕЛЬНЫЙ** йогынтылы, абруйлы, сүзе үтемле; ~**ТЬ** *несов.* йогынты ясарга, тәэсир итәргә, шаукымы тияргә; ~*ть на кого-л.* кемгә булса да йогынты ясарга; *это не ~ет на дело* бу эшкә тәэсир итми

вложить *сов.* (что-л. во что-л.) салырга, кертергә

влюб//иться *сов.* гашыйк булырга, ярата (сөя) башларга; ~*иться в кого-л.* кемгә булса да гашыйк булырга; ~**ЛЕННЫЙ** *прил. и сущ. м.*, ~**ЛЕННАЯ** *ж.* гашыйк, гыйшык тотучы, яратучы, сөюче; ~**ЛЯТЬСЯ** *несов. см. ВЛЮБИТЬСЯ*

вмен//ить *сов.*, ~**ЯТЬ** *несов.:* ~ *что-л. кому-л. в обязанность* нәрсәне булса да кемнендер вазифасы итеп санарга

вместе *нареч.* бергә, бергәләп, берлектә; *предлог + Т.* ~ *с ...* белән бергәләп; *пойти ~ с кем-л.* кем белән булса да бергә барырга; ~ *со мной* минем белән бергә; ~ *с тем* шуның белән бергә

вмести//тельный күп сыйдырышлы, сыйдырышлы; иркен, зур; ~*тельный зал* иркен зал; ~**ТЬ** *сов. см. ВМЕЩАТЬ*

вместо *предлог + Р.* урынына, урынга; *кто пойдёт ~ вас?* сезнең урынга кем барачак?

вмеша//тельство тыкшыну, катышу, тыгылу, кысылу; ~*тельство во внутренние дела страны* илнең эчке эшләренә тыкшыну; ~**ТЬСЯ** *сов.* тыгылырга, катышырга, кысылырга; ~*ться в разговор* сүзгә катышырга

вмешиваться *несов. см. ВМЕШАТЬСЯ*; ~ *в чьи-л. дела* кемнең дә булса эшләренә тыгылырга

вмеща//ть *несов.* сыйдырырга; зал ~ет *восемьсот человек* зал сигез йөз кеше сыйдыра; ~**ться** *несов.* сыярга

вмиг *нареч.* күз ачып йомганчы, шунда ук, бик тиз

вначале *нареч.* башта, әүвәл, элек

вне *предлог + Р.* тыш, тышта, тышында, читтә; ~ *дома* тышта а~ *игры (или положение ~ игры)* спорт. уен шартларына туры килмәгән [очрак]

внедр//ить *сов.*, ~**ять** *несов.* кертергә, урнаштырырга

внезапн//ый көтмәгәндә, кинәт(тән), кисәк; ~*ое нападение* көтелмәгән һөжүм; ~**о** (*нареч.*); ~*о забо-леть* кисәк авырып китәргә

внеочередн//ой чираттан (нәүбәттән) тыш; ~*ое заседание* чираттан тыш утырыш

внести *сов.* 1) (*внутри*) кертергә, күтәрәп кертергә; ~ *вещи в дом* әйберләрне өйгә кертергә; 2) (*уплатить*) (акча) кертергә, түләргә; ~ *плату* түләргә; 3) (*включить*) теркәргә, язып куярга, кертергә; ~ *в список* исемлеккә кертергә а~ *предложение* тәкъдим кертергә

внешне *нареч.* тыштан караганда, тышкы яктан

внешне//политический тышкы сәяси; ~**торговый** тышкы сәүдә...

внешн//ий 1) (*наружный*) тышкы, тыштагы; ~*ий вид* тышкы күренеш; 2) (*относящиеся к иностранным государствам*) тышкы; ~*ая политика* тышкы сәясәт; ~*ая торговля* тышкы сәүдә; ~**ость** кыяфәт, килбәт; тышкы күренеш

вниз *нареч.* аска, түбәнгә (таба); ~ *по лестнице* баскыч буйлап түбәнгә; ~ *по течению* агым белән түбәнгә таба; ~**у** *нареч.* аста, түбәндә

вник//ать *несов.*, ~**нуть** *сов.* [асылын] аңларга, төшенергә

внима//ние 1) (*сосредоточенность*) дикъкать, игътибар; күнел бирү; *принять во ~ние* игътибарга алырга; *обратить на что-л.* ~*ние* нәрсәгә булса да игътибар итәргә; *не обращайтесь на это ~ния* моңа игътибар итмәгез; 2) (*забота; расположение*) илтифат, игътибар; *оказать кому-л.* ~*ние* кемгә дә булса илтифат күрсәтергә; ~**тельный** 1) игътибарлы, дикъкатель; 2) (*заботливый*) илтифатлы, игътибарлы

вничью *нареч.* бер якның да отмавы белән, бер як та отмыйча; *игра закончилась ~* уен бер якның да отмавы белән тәмамланды

вновь *нареч.* яңадан, яңабаштан, өр-яңадан

вносить *несов.* (*многокр.*) см. **внести**

внук (*сын сына или дочери*) онык; ~**и** *мн.* (*собр. т.е. дети детей*) оныклар

внутренн//ий 1) эчке, эчтәгә; с ~*ей стороны* эчке яктан; 2) (*внутригосударственный*) эчке; ~*ая политика* эчке сәясәт; ~*ая торговля* эчке сәүдә; ~**ость** 1) (*чего-л.*) эч, эче; 2) *мн.* ~**ости** (*человека, животного*) эч, эчке әгъзалар

внутри 1. *нареч.* эчтә, эчтән; *осмотреть ~ и снаружи* эчтән һәм тыштан карарга; 2. *предлог + Р.* эчендә; ~ *помещения* бина эчендә

внутри 1. *нареч.* эчкә; *войти ~* эчкә узарга; *принимать лекарство ~* дару эчәргә; 2. *предлог + Р.* эченә; ~ *дома* өй эченә

внучка (*дочь сына или дочери*) онык

внуш//ать *несов.* 1) (*заставлять усвоить что-л.*) төшендерергә, өйрәтергә, аңлатырга, тәрбияләргә, күнеленә салырга; ~*ать уважение к старшим* өлкәннәргә хөрмәт тәрбияләргә; ~*ать порядочность* намуслылыкка өйрәтергә; 2) (*вызывать какое-то чувство*) уятырга, кузгалтырга, салырга, тудырырга; ~*ать страх* курку уятырга; ~*ать опасения* шөбһә салырга; ~**ение** үгет, үгет-нәсихәт; ~**ить** *сов.* см. **внушать**

вовлекать *несов.*, **вовлечь** *сов.* тартырга, жәлеп итәргә, катнаштырырга

вовремя *нареч.* вакытында, вакытлы

во-вторых *вводн. сл.* икенчедән, икенчеләй

вогнутый бөгелгән, эчкә таба бөгелгән

вода су; *морская* ~ дингез суы; *питьевая* ~ эчэ торган су; *дождевая* ~ яңгыр суы; *минеральная* ~ минераль су; *добираться куда-л. по воде* кая булса да су буйлап барып житэргэ а *внутренние воды* эчке сулар

водевиль м. водевиль, көлкеле музыкаль пьеса

водитель машина йөртүче; шофёр; ~**ский** машина йөртүче ...ы, е; ~*ские права* машина йөртүчелэр хокукнамәсе

водить *несов. см. вести*; ~ *машину* машина йөртөргө

водиться *несов.* булырга, яшэргэ; *в этом озере водится рыба* бу күлдә балык бар а *как водится* гадэттэгечә, гадэт буенча

водка арагы

водно//лыжный: ~*лыжный спорт* су чаңгысы спорты; ~**моторный:** ~*моторный спорт* моторлы көймэлэр спорты

водн//ый 1) су ...ы, е, йөзү ...ы, е; ~*ое хозяйство* су хужалыгы; ~*ая система* су системасы; ~*ый спорт* йөзү спорты; 2) (*приготовленный на воде*) сулы; ~*ый раствор* сулы эремә

водо//ворот (су) әйләнмә(се)а~*ворот событий* вакыйгалар өөрмәсе; ~**ём** сулык

водолаз водолаз, су астында эшлөүче; ~**ный** су асты ...ы, е; ~*ный костюм* су асты костюмы

водо//напорный: ~*напорная башия* суэтем манарасы; ~**пад** шарлавык, шарлама; ~**плавающий:** ~*плавающая птица* су кошы

водопровод суүткәргеч; ~**ный** суүткәрү (суүткәргеч) ...ы, е; ~*ный кран* суүткәргеч краны; ~*ная вода* үткәргеч аша килгән су

водород водород

водоросли мн. суүсемнәр

водо//снабжение су белән тәэмин итү; ~**хранилище** сусаклагыч

водян//истый сусыл, сыек; ~**ой:** ~*ое отопление* су белән жылыту; ~*ое охлаждение* су белән суыту

воевать *несов.* сугышырга

воедино *нареч.* бергә, бер булып, бергәләшеп; *сплотить* ~ бергә тупларга

военно//воздушный: ~*воздушные силы* хәрби һава көчләре; ~**-морской:** ~*морской флот* хәрби дингез флоты; ~*морская база* хәрби дингез базасы; ~*морские силы* хәрби дингез көчләре

военно//обязанный м. хәрби хезмәттә булырга тиешле кеше; ~**пленный** м. әсир, сугыш тоткыны; ~**служащий** м. хәрби хезмәткәр

военн//ый 1. сугыш ...ы, е; хәрби; гаскәри; ~*ое время* сугыш вакыты; ~*ый врач* хәрби врач; 2. *суц. м.* хәрби кеше, гаскәри

вожат//ый, ~ая вожатый

вождь м. юлбашчы

вожди мн. дилбегә

воз олау, йөк

возбу//дить *сов.*, ~**ждать** *несов.* 1) (*что-л. — вызвать какие-л. чувства*) тудырырга, кузгатырга, уятырга; ~*дить аппетит* аппетит уятырга; 2) (*кого-л. — взволновать*) ярсытырга, тәэсир итэргә, әсәрләндерергә а~*дить судебное дело* суд эше кузгатырга; ~**ждение** (*по гл. возбудиться*) ярсу, ярсыну; *прийти в ~ждение* ярсырга

возвести *сов.*, **возводить** *несов.* торгызырга, корырга, күтәрергә, төзэргә

возвра//тить *сов.* (кире) кайтарып бирергә; ~**титься** *сов.* (кире, әйләнәп) кайтырга; ~*титься из поездки* сәфөрдән кайтырга; ~**щать(ся)** *несов. см. возратить(ся)*; ~**щение** (*по гл.*

возвратиться) (кире, әйләнәп) кайту; *по ~щению* кайткач, кайтканнан соң

возвыш//аться *несов.* калкып (күтәреләп) торырга, калку (биек) булып торырга; ~**ение** (*возвышенное место, предмет*) калку урын, калкулык

возвышенн//ость калкулык; тау; **~ый** 1) (о местности) калку, калкып (күтөрелеп) торган; 2) *перен.* (о чувствах и т.п.) югары, бөөк, күтөрөнке; *~ая цель* бөөк максат

возглав//ить *сов.*, **~лять** *несов.* житәкләргә, житәкчелек итәргә, башында торырга; *~ить борьбу за мир* тынычлык өчен көрәшкә житәкчелек итәргә; *~ить делегацию* делегацияне житәкләргә

воздейств//ие йогынты, тәэсир; **~овать** *сов.* и *несов.* (на кого-л.; на что-л.) йогынты ясарга, тәэсир итәргә

воздел//ать *сов.*, **~ывать** *несов.* эшкәртәргә; игәргә

воздержаться *сов.*, **воздерживаться** *несов.* (от чего-л.) тыелырга, тыелып калырга; баш тартырга; *~ от ответа* жавап бирүдән баш тартырга, жавап бирмәскә

воздух хава; на открытом (на свежем) *~е* ачык (саф) хавада, подняться в *~* хавага күтөреләргә; **~онепроницаемый** хава үткәрми торган

воздушн//ый 1) *~ое сообщение* хава юлы; 2) *перен.* өрфия, бик нәфис

воззвание өндәмә, мөрәжәгать

воззрение караш, фикер

возить *несов.* *см.* **везти**

возлагать *несов.* *см.* **возложить** а *~ надежду на кого-л., на что-л.* нәрсәгә, кемгә булса да өмет багларга

возле *предлог + Р.* янда, янында; *~ нас* безнең янда; *~ дороги* юл янында; *остановиться ~ дома* өй янында тукталырга

возложить *сов.* [өстенә] салырга, куярга; *~ венок* венок салырга

возмездие үч, жавап жәзасы

возме//стить *сов.*, **~щать** *несов.* капларга, кайтарырга, түләргә; **~щение** каплау, кайтару, түләү; *~щение убытков* күрелгән зыянны каплау

возможн//о 1. в знач. сказ. мөмкин; *это вполне ~о* бу бик мөмкин; 2. *вводн. сл.* ихтимал, мөгаен, бәлки, бәлкем; *~о, будет дождь* мөгаен, яңгыр булыр; **~ость** мөмкинлек; *при первой ~ости* мөмкинлек чыгу белән; *по ~ости* мөмкин кадәр, мөмкин булганча; *большие ~ости* зур мөмкинлекләр; **~ый** мөмкин, мөмкин булган

возму//тительный ачу китергеч, ачу китерерлек; *это ~тительно* бу ачуны чыгара; **~тить(ся)** *сов.* *см.* **возмущать(ся)**; **~щать** *несов.* ачуын китерәргә (кабартырга), ачуландырырга, ачуын чыгарырга; *меня ~щает* минем ачуымны китерә; **~щаться** *несов.* ачу киләргә (кабарырга), ачуланырга; *чему вы ~щаетесь?* сезнең нәрсәгә ачуыгыз килә?; **~щение** (по гл. **возмущаться**) ачу; с *~щением* ачу белән

вознагра//дить *сов.*, **~ждать** *несов.* бүләкләргә, бүләк бирергә; тиешлесен бирергә; **~ждение** бүләкләү, бүләк бирү; *денежное ~ждение* акчалата бүләкләү

возник//ать *несов.* *см.* **возникнуть**; **~новение** барлыкка килү, хасил булу, килеп чыгу; *при ~новении пожара* яңгын килеп чыкканда; **~нуть** *сов.* барлыкка килергә, хасил булырга; килеп чыгарга

возобнов//ить *сов.* янадан башларга (башлап жибөрергә) *~ить договор* килешүне яңартырга; **~иться** *сов.* янадан башланырга (башланып китәргә), кабатланырга; **~ление** янадан башлау (башлану, башлап жибөрү), кабатлану; **~лять(ся)** *несов.* *см.* **возобновить(ся)**

возра//жать *несов.* *см.* **возразить**; [я] *не ~жаю* [мин] каршы килмим, (каршы түгел); *я не ~жаю против этого* мин моңа каршы түгел; **~жение** каршы сүз, каршы килү; **~зить** *сов.* каршы (сүз) әйтергә, каршы килергә (төшәргә); *~зить кому-л.* кемгә булса да каршы килергә

возраст яшь; в *~е пятидесяти лет* илле яшьтә

возрас//тать *несов.*, **~ти** *сов.* үсәргә, артырга; *потребности возросли* ихтыяжлар артты

возро//дить *сов.* янадан торгызырга (барлыкка китерергә); **~диться** *сов.* янадан торгызылырга (барлыкка килергә); **~ждение** яңару, янадан туу, янадан торгызу (торгызылу); *эпоха Возрождения, Возрождение* Яңарыш чоры, Яңарыш, Ренессанс

воин сугышчы, гаскәри; **~ский** хәрби, гаскәри; *~ское звание* хәрби дәрәжә; *~ская часть* хәрби часть; *~ская обязанность* хәрби бурыч

воинственный сугышчан

вой улау

войлок киез, тула

война сугыш; *Великая Отечественная* ~ Бөек Ватан сугышы; *гражданская* ~ гражданнар сугышы

войска *мн.* [ед. **войско**] гаскәр; (*противника*) яу

войти *сов.* керергә; *разрешите ~?* керергә ярыймы?; *войдите!* керегез!

вокзал вокзал; *речной* ~ елга вокзалы

вокруг 1. *нареч.* тирәли, тирә-юньдә; *оглядеться* ~ тирә-юньгә күз салырга; 2. *предлог + Р.* тирәсендә, тирәли, әйләнәсендә; *обойти* ~ дома өй тирәли әйләнәп чыгарга; *сидеть* ~ стола өстәл тирәли утырырга

вол эш үгезе, печкән (печелгән) үгез

волевой ихтыярлы; ихтыяр ...ы, е

волейбол волейбол; **~ист** волейболчы; **~истка** волейболчы кыз; **~ьный** волейбол ...ы, е; *~ьная команда* волейбол командасы; *~ьная площадка* волейбол мәйданчыгы

волк бүре

волн//а 1) дулкын; 2) радиодулкын; *длина* ~ы дулкын озынлыгы; *длинные (короткие)* ~ы озын (кыска) дулкыннар; *на средних ~ах* урта дулкыннарда

волнение 1) (*на воде*) дулкынлану; 2) (*нервное возбуждение*) дулкынлану, тынычсызлану; борчылу; *прийти в ~* дулкынланьрга; *с ~м* дулкынланып; борчылып

волнистый дулкынлы, дулкынланып торган, дулкын-дулкын

волн//овать *несов.* дулкынландырырга, борчырга; *это меня не ~ует* бу мине борчымый; **~оваться** *несов.* дулкынланырга, борчылырга; *я ~уюсь* мин борчылам; *не ~уйтесь!* борчылмагыз!

волно//лом, ~рез дулкынтоткыч

волнующий дулкынландыргыч, дулкынландыра торган

волокно сүс; *искусственное* ~ ясалма сүс

волонтёр волонтёр; үзе теләп хәрби хезмәткә китүче

волосы *мн.* [ед. **волос**] чәч (*на голове*); йон, төк (*на теле*); кыл (*у хвоста, гривы*)

волч//ий бүре ...ы, е; *~ья стая* бүре көтүе; *~ья шкура* бүре тиресе

волшебн//ик, ~ица тылсымчы, тылсым иясе, сихерче, күрәзәче; **~ый** 1) тылсым ...ы, е, тылсымлы, сихри; 2) *перен.* сокландыргыч, сихри, тылсымлы

вольн//ый ирекле; *~ые упражнения (спорт.)* ирекле күнегүләр; *~ый стиль (плавания)* (йөздә) ирекле стиль; **~о** *нареч.* иркен, рәхәт а **~о!** (*команда — спорт., воен.*) иркен торыгыз!

вол//я 1) (*способность добиваться чего-л.*) ихтыяр (көче); *сила* ~и ихтыяр көче; *~я к победе* жинүгә омтылыш; 2) (*желание, требование*) теләк, таләп; *~я народа* халык теләге; 3) (*свобода*) ирек; *на ~е* иректә; *выпустить на ~ю* иректә чыгарырга

вон I *нареч.* *выйти* ~ чыгып китәргә; *выгнать* ~ куып чыгарырга; **~!** *межд.* югал! күземә күренмә!

вон II *частица (указат.)* энә, менә

вообра//жать *несов. см. вообразить*; **~жение** хыял, күз алдына китерү; **~зить** *сов.* 1) (*представить себе*) күз алдына китерергә, хыялланырга; 2) (*предположить*) фараз итәргә, гоман кылырга, ... дип уйларга

вообще *нареч.* гомумән, гомумән алганда

воодушев//ить *сов.* рухландырырга, жанландырырга, канатландырырга; **~иться** *сов.* рухланырга, жанланырга, канатланырга; **~ление** күтәрәнке рух, илһам, дәрт; *с ~лением* күтәрәнке рух белән; **~лять(ся)** *несов. см. воодушевить(ся)*

вооруж//ать(ся) *несов. см. вооружить(ся); ~ение* 1) (*действие*) коралландыру, кораллану; *~ение армии* армияне коралландыру; *взять на ~ение* корал итеп алырга; 2) (*военное снаряжение, оружие*) корал[лар]; *сокращение ~ений* коралларны кыскарту; **~ённый** кораллы; *~ённые силы* кораллы көчлөр; *~ённый конфликт* кораллы конфликт; **~ить** *сов. (оружиём, тж. перен.)* коралландырырга; **~иться** *сов.* коралланырга

во-первых *вводн. сл.* беренчедән

вопло//тить *сов.* гәүдәләндерергә, чагылдырырга; *~тить что-л. в жизнь* нәрсәне булса да тормышка ашырырга; **~титься** *сов. (во что-л.)* гәүдәләнергә, чагылырга; гамәлгә ашарга; **~щать(ся)** *несов. см. воплотить(ся) ~щение* 1) (*действие*) гәүдәләндерү, гәүдәләнү, чагылдыру, чагылу; 2) (*олицетворение какого-л. качества*) чагылыш, гәүдәләнеш; *~щение доброты* изгелекнең гәүдәләнеше

вопреки *предлог + Д.* ...га, гә карамастан, ...га, гә каршы; *~ его желанию* аның теләгенә каршы

вопрос 1) (*обращение к кому-л.*) сорау; *задать~* сорау бирергә; 2) (*проблема, задача*) мәсьәлә; *поставить ~* мәсьәлә куярга; *аграрный ~* аграр мәсьәлә; 3) (*чего-л.*): *~ времени* вакыт эше

вор карак, угры, бур; **~овка** карак хатын (кыз)

ворваться *сов. (куда-л.)* атылып (бөрөп) килеп керергә

воробей чыпчык

воров//ать *несов.* урларга; чәлдерергә; **~ство** караклык, угрылык

ворон козгын

ворона ала карга, карга

воронка 1) бүрәнкә; 2) *воен.* снаряд чокыры, чокыр

ворота *мн.* 1) капка; 2) *спорт.* капка; *бить по ~м* капкага туп тибәргә

воротни//к яка; *меховой ~к* мех яка; **~чок** яка

ворочать *несов.* әйләндерергә; **~ся** *несов.* әйләнергә

ворчать *несов.* 1) (*о собаке*) ырылдарга, ырларга; 2) *разг. (о человеке)* мыгырдарга, мыгырданырга, сукранырга

восемнадцать унсигез

восемь *числ.* сигез; **~десять** *числ.* сиксән; **~сот** *числ.* сигез йөз

воск балавыз

воскли//кнуть *сов.* кычкырып жибәерергә; **~цание** кычкыру (авазы, тавышы); **~цать** *несов. (многokr.) см. воскликнуть*

воскрес//енье якшәмбе; *в ~енье* якшәмбе көнне; *по ~еньям* якшәмбе көннәрендә; **~ный** якшәмбе ..., якшәмбе ...ы, е; *в ~ные дни, по ~ным дням* якшәмбе көннәрендә

воспаление ялкынсыну; жилсенү; *~ лёгких* үпкә ялкынсынуы

воспитание тәрбия

воспитанн//ик, ~ица тәрбияләнүче; **~ый** тәрбияле, әдәпле

воспита//тель, ~тельница тәрбияче; **~ть** *сов.* тәрбияләргә

воспитывать *несов. см. воспитать; ~ся* *несов. (где-л.)* тәрбияләнәргә

воспламен//иться *сов.* **~яться** *несов.* кабынып (янып) китәргә, дөрләп яна башларга

воспользоваться *сов. (чем-л.)* файдаланырга, файдаланып калырга; *~ случаем* очрактан файдаланып калырга

воспоминание истәлек[ләр], хатирә[ләр]

воспре//тить *сов., ~щать* *несов.* тыярга, рөхсәт итмәскә; *вход ~щён* керү тыелган; **~щаться** *несов.:* *курить ~щается* тарту тыела

воспри//нимать *несов., ~нять* *сов.* алырга, кабул итәргә; **~ятие** кабул итү, үзләштерү

воспроиз//вести *сов., ~водить* *несов.* яңадан (кабат) житештерергә

воспрянуть *сов.:* *~ духом* күңел күтәрелеп (рухланып) китәргә; *~ ото сна* йокыдан уянырга

восставить *несов. см. восстать*

восстанавливать(ся) *несов. см. восстановить(ся)*

восстание баш күтөрү, восстание; *вооружённое* ~ кораллы восстание; *поднять* ~ баш күтөрөргө

восстанов//ить *сов.* 1) (*что-л.* — *привести в прежнее состояние; построить заново*) (янадан) торгызырга, аякка бастырырга, төзөтөргө; 2) (*кого-л.* — *против кого-чего-л.*) каршы куярга, дошманлаштырырга, котыртырга; **~иться** *сов.* (янадан) башларга, аякка басарга, төзөлөргө; **~ление** торгызу, аякка басу, төзөлү

восстать *сов.* баш күтөрөргө; каршы чыгарга

восток көнчыгыш; *на ~е* көнчыгышта; *Восток, страны Востока* Көнчыгыш, Көнчыгыш иллөре

восторг соклану, таңга калу; зур куаныч; *прийти в ~* таңга калырга; *привести в ~* таңга калдырырга, исен китөрөргө; *я в ~е (от этого)* мин (моңа) сокланам

восхи//тить(ся) *сов. см. восхищать(ся)*

восхищать *несов.* сокландырырга; таңга (хэйран) калдырырга; **~ся** *несов.* сокланырга, таңга (хэйран) калырга, ис китөргө; **~щение** соклану, таңга калу, ис китү

восхо//д чыгу, чыгыш (*о солнце*); калку (*о месяце и звездах*) **~д солнца** кояш чыгышы; **~дить** *несов.* чыгарга, калкырга; **~ждение** менү, күтөрөлү; **~ждение на гору** тауга менү

восьмой *числ.* сигезенче

вот *частица* энэ, менэ; *~ мой паспорт* менэ паспортым; *~ как!* менэ ничек! шулаймыни!

воткнуть *сов.* кадарга, чәнчергө, кадап (чәнчеп) куярга

впадать *несов.* (*о реке*) коярга, кушылырга

впервые *нареч.* беренче тапкыр (мөртөбө)

вперёд *нареч.* алга, алга таба

впереди 1. *нареч.* алда, алдан; каршыда; *быть ~* алда булырга; *идти ~* алдан барырга; 2. алдында, алдыннан; каршыда; *~ нас* безнең алдыбызда (каршыбызда)

впечатление тээсир, истөлөк; *быть под ~м* *чего-л.* нәрсәнең дә булса тээсирендө булырга; *произвести хорошее ~* (*на кого-л.*) (кемгө булса да) яхшы тээсир калдырырга

вплавь *нареч.* йөзөп

вплоть: *~ до предлог + Р.* ...га, гө кадәр (чаклы); *~ до утра* таңга кадәр

вполголоса *нареч.* акрын тавыш белән

вполне *нареч.* тулысынча, бик, бөтөнлөй, төмам

впору *нареч.;* *быть ~ кому-л.* (*об одежде*) кемгө дә булса тап-таман булырга

впоследствии *нареч.* соңыннан, шуннан соң, ахырда

вправе *в знач. сказ. + неопр.* хаклы, хакы бар; *он не ~ так поступать* аның болай эшлөргө хакы юк

вправо *нареч.* уңга, уң якка

впредь *нареч.* алда, киләчәктә, моннан соң (ары, болай)

впрочем 1. *союз.* әмма, ләкин; 2. *вводн. сл.* хәер

впус//кать *несов., ~тить* *сов.* кертергө, жибәрергө, үткәрергө

враг дошман

враж//да дошманлык (хисе), кинә; **~дебный** дошманлык ...ы, е, дошманнарча ..., дошман ...; **~довать** *несов.* дошманлашырга, дошманлык итөргө

вражеский дошман ...ы, е

врасплох *нареч.:* *застать (кого-л.) ~* искәртмәстән килеп чыгарга, аптырашта калдырырга

вратарь *м. спорт.* капкачы

врать *несов.* алдарга; алдашырга, ялганларга, ялган сөйлөргө

врач табиб, врач

врачебн//ый табиб ...ы, е, врач ...ы, е; **~ая помощь** табиб ярдәме

враш//ать несов. эйлэндерергә, бөтерергә, борырга; **~аться** несов. эйләнергә, бөтерелергә; **~ающийся** эйләнмәле; **~ающийся стул** эйләнмәле урындык; **~ение** эйләндерү, эйләнү, бөтерү, бөтерелү

вред зарар, зыян; **~ить** несов. (кому-л., чему-л.) зарар китерергә, зыян ясарга; **~ный** зарарлы, зыянлы; *это ~но для здоровья* бу сәламәтлеккә зарарлы

временн//ый вакытлы, вакытлыча; **~ое удостоверение** [кыска] вакытлы таныклык; **~ый работник** вакытлы хезмәткәр

врем//я 1) вакыт, фасылы; *в какое ~я?* кайсы вакытта, кайчан?; *завтра в это же ~я* иртәгә шушы ук вакытта; *в любое ~я* теләсә кайчан, теләсә кайсы вакытта; *~я года* ел фасылы; *летнее ~я* жәйге вакыт; *~я обеда, обеденное ~я* төшке аш вакыты; *прошло много ~ени* күп вакыт узды; *у меня нет (свободного) ~ени* минем (буш) вакытым юк; 2) (часть суток) сәгать, вакыт; *по московскому ~ени* Мәскәү вакыты белән; 3) *грам.* заман; *настоящее ~я* хәзерге заман а *в последнее ~я* соңгы вакытта; [в] *первое ~я* баштарак, беренче вакытларда; *всё ~я* гел, һәрвакыт; *в скором ~ени* тиздән; *тем ~енем* шул ук вакытта; *в то же [самое] ~я* шул ук вакытта; **~енами** вакыты-вакыты белән; *по ~енам* кайчакта, кайбер вакытта; *со ~енем* вакытлар узу белән, тора-бара; *~я от ~ени* вакыт-вакыт, кайвакытта; *в своё ~я* үз вакытында; *на ~я* вакытлыча; *во ~я чего-л.* берәр нәрсә вакытында; *в то ~я, как ... ..ганда, ...ган* чакта

врозь нареч. аерым, аерым-аерым

вруч//ать несов. см. **вручить**; **~ение** тапшыру, бирү; **~ение наград** бүләк тапшыру; **~ить** сов. тапшырырга, бирергә

врываться несов. см. **ворваться**

вряд ли частица ай-һай ...мы икән; икеле, шикле; **~ увижу** күрә алуым икеле

всадник жайдак, атлы, сыбайлы

все мест. мн. см. **весь**

всё 1. мест. ср. см. **весь**; 2. нареч. + сравн. ст.: **~ хуже** тагын да начаррак; **~ более и более** барган саен, торган саен а **~ ещё** әле хәзер дә, һаман, хәзергә кадәр; **~ равно** барыбер; **~ же** шулай да

всевозможный һәртөрле, төрле-төрле

всегда нареч. һәрвакыт, һәркайчан, һәрчак, гел; *как ~* һәрвакыттагыча, гадәттәгечә

всего 1. нареч. (итого) барысы, барлыгы, бөтенесе; 2. частица (только, лишь) нибары, бары (тик), гына; *прошёл ~ год* бары бер ел узды

вселенная галәм, дөнья

всел//ить сов. 1) (кого-л. куда-л. — поселить) кертергә, урнаштырырга, кертеп урнаштырырга; 2) *перен.* (что-л. в кого-л.) уятырга, күнеленә салырга; **~ить** (в кого-л.) **уверенность** (кемдә булса да) ышаныч тудырырга; **~иться** сов. урнашырга, кереп урнашырга; **~ять(ся)** несов. см. **вселить(ся)**

всемирн//ый дөньякүләм, бөтендөнья ...ы, е, бөтендөньядагы; **~о** (нареч.) **известный** бөтендөньяга танылган

все//народный бөтен халык ...ы, е, гомумхалык ...ы, е; **~общий** гомум, гомуми; бөтен; **~российский** бөтенроссия ...ы, е, бөтенроссия күләмендәге; **~сторонний** бөтен (һәр) яктан, һәръяклап

всё-таки союз и частица шулай булса да, шуна карамастан, әмма, шулай да; *холодно, а ~ идти надо* салкын, әмма барырга кирәк; *что ~ это значит?* шулай да бу нәрсә аңлата?

всецело нареч. бөтенләй, тулысынча

вскакивать несов. (многокр.) см. **вскочить**

вскарабкаться сов. см. **карабкаться**

вскип//еть сов. кайнарга, кайнап чыгарга; **~ятить** сов. кайнатырга, кайнатып алырга (чыгарырга)

вскользь нареч. болай гына, сүз уңаеннан гына

вскоре нареч. тиздэн, тиз арада, озакламыйча, озак та тормастан, ... ук; ~ после войны сугыштан соң ук

вскочить сов. 1) (*быстро встать*) сикереп торырга, ыргып торып басарга; ~ с места урыннан сикереп торырга; 2) (*на что-л., во что-л.— вспрыгнуть*) сикереп (ыргып) менэргә; ~ на коня атка сикереп менеп атланырга; ~ в автобус (в вагон) автобуска (вагонга) сикереп менэргә

вскрик//ивать несов. (*многокр.*) кычкырып-кычкырып куярга; ~нуть сов. (*однокр.*) кычкырып жибәергә

вскр//ывать(ся) несов. см. **вскрыть(ся)**; ~ить сов. 1) (*открыть*) ачарга, ачып куярга; 2) перен. (*выявить*) ачып салырга, табарга, ачарга; ~иться сов. 1) (*о реке*) ачылырга, боздан арчылырга (арынырга); 2) перен. (*выявиться*) ачылырга, беленергә, ачыкланырга

вслед 1) нареч. артыннан, артыннан ук; она ушла, он долго смотрел ~ ул киткәч анын артыннан озак карап торды; 2) в знач. предлога + Д. артыннан; смотреть (*кричать*) ~ кому-л. кемнең дә булса артыннан карап калырга (кычкырып калырга) а~ за (*предлог + Т.*) артыннан; идти ~ за кем-л. кем артыннан [булса да] барырга

вследствие предлог + Р. аркасында, сәбәпле, нәтижәсендә; ~ этого шуның нәтижәсендә

вслух нареч. кычкырып, ишеттерерлек итеп; читать ~ кычкырып укырга

всмятку нареч.: сварить яйцо ~ йомырканы ярым чи пешерергә; яйцо [*сваренное*] ~ ярым чи пешерелгән йомырка

всп//ахать сов. сөрергә; сукаларга; ~ашка сөрү, сукалау

вспл//ывать несов., ~ить сов. калкырга, калкып чыгарга

вспоминать несов., **вспомнить** сов. искә алырга, искә (хәтергә) төшерергә

вспомогательный ярдәмче ...; ~ персонал ярдәмче персонал; ~ глагол (*грам.*) ярдәмче фигыль

вспыльчивый кызу, кызу канлы, тиз кызып китүчән

вспы//хивать несов., ~хнуть сов. кабынып (дөрләп) китәргә, кабынырга, яна башларга; ~хнула война сугыш башланып китте; ~шка 1) кабыну, кабынып (дөрләп) китү; 2) перен. ярсу, ярсып (кызып китү)

вставать несов. см. **встать**

встав//ить сов. куярга, куйдырырга; ~ка 1) (*действие*) кую, куйдыру; 2) (*то, что вставлено*) ялгау; ~лять несов. см. **вставить**

встать сов. торырга, басарга, торып басарга; ~ из-за стола өстәл артыннан торырга; я уже встал мин тордым инде

встревожить сов. шомландырырга, шом салырга, пошаманга төшерергә; ~ся сов. шомланырга, пошаманга төшәргә

встретить сов. 1) (*кого-л., что-л.— увидеть*) очратырга, туры китерергә; тарырга; 2) (*кого-л.; что-л.— выйти навстречу*) каршы алырга, каршыларга; 3) (*что-л. испытать*) күрергә, табарга, алырга; ~ тёплый приём хөрмәтләп каршы алынырга а~ праздник (*Новый год*) (Яңа елны) бәйрәмне каршы алырга; ~ся сов. (*с кем-л. и взаимно*) очрашырга, очрарга, юлыгырга; ~ся с трудностями кыенлыкларга очрарга

встреч//а 1) очрашу; *поздороваться при* ~е очрашканда исәнләшергә; 2) каршылау, каршы алу; ~а делегатов делегатларны каршы алу; 3) спорт. очрашу; *товарищеская* ~а иптәшләрчә очрашу; 4) (*вечер, мероприятие*) очрашу, очрашу бәйрәме; *вечер* ~и студентов студентларның очрашу кичәсе; ~а глав правительств хөкүмәт башлыклары очрашуы; ~ать(ся) несов. см. **встретить(ся)**; ~ный 1. 1) каршы, каршы килә торган; ~ный поезд каршы килә торган поезд; 2) ~ое обязательство жавап йөкләмәсе, жавап ...ы, е 2. суц. м. очраучы, очраган (очраучы) кеше

встроенный: ~ шкаф стена эченә кертеп яисә терәп эшләнгән шкаф

вступать несов. см. **вступить**

вступительн//ый 1) кереш ..., кереш ...ы, е; *~ое слово* кереш сүз; *~ая речь* кереш чыгыш; 2) керү ...ы, е; *~ый взнос* керү взносы; *~ый экзамен* керү имтиханы

вступ//ить *сов.* 1) (*войти*) керергә, килеп керергә; 2) (*стать членом организации*) керергә; *~ить в союз* союзга керергә а *~ить в строй* сафка басарга; *~ить в силу* көченә керергә; **~ление** 1) (*вхождение*) керү; 2) (*предисловие*) кереш

всходить *несов. см. взойти*

всходы *только мн.* шытым, шытып чыккан иген, (*озимых*) ужым

всюду *нареч.* һәркайда, һәр жирдә, кая карама шунда; *~ оставлять свои следы* кая карама шунда эзләрен калдырырга; *~ раздаются крики* һәр жирдә кычкырган тавышлар ишетелеп тора

вся *мест. ж. см. весь*

всяк//ий *мест.* 1) (*любой, каждый*) һәр, һәрбер; һәркем; *во ~ое время* һәрвакытта; *~ий это знает* моны һәркем белә; 2) һәртөрле, төрле, теләсә нинди; *~ий хлам* төрле чүп-чар; *~ая всячина* төрле (теләсә) нәрсә(ләр), төрледән төрле

втайне *нареч.* яшерен, яшертен, сер итеп; *сделать ~* яшерен эшләргә

вталкивать *несов.*, **втолкнуть** *сов.* этеп (төртеп) кертергә

втор//гаться *несов.*, **~гнуться** *сов.* бәреп (басып) керергә; **~жение** бәреп (басып) керү

вторичный икенче, икенчел, икенче мәртәбә (тапкыр)

вторник сишәмбе; *во ~* сишәмбе көнне; *по ~ам* сишәмбе көннәрендә

втор//ой 1. *числ.* икенче; 2. *прил. (второстепенный)* икенчел, икенче дәрәжәдәге (пландагы); 3. *сущ. ~ое* икенче ашамлык

второпях *нареч.* ашыгып, кабаланып, ашык-пошык

второстепенный икенчел, икенче дәрәжәдәге (пландагы)

в-третьих *вводн. сл.* өченчедән

втро//е *нареч.* өчкә, өч кат (тапкыр, мәртәбә); *сложить ~е* өчкә бөкләргә; *~е больше (меньше)* өч тапкыр зуррак (кечерәк); **~ём** *нареч.* өчәү, өчәүләп, өчәүләшеп; **~йне** *нареч.* өч мәртәбә (тапкыр) артык (күбрәк)

втягивать(ся) *несов. см. втянуть(ся)*; **~нуть** *сов.* 1) (*что-л. внутрь*) эчкә суырырга, суырып алырга; 2) *перен. (вовлечь кого-л. во что-л.)* тартырга, жәлеп итәргә; **~нуться** *сов.* 1) (*внутрь*) эчкә суырылырга (батарга, батып керергә); 2) (*во что-л. — привыкнуть*) гадәтләнәргә, ияләшергә, күнегергә

вуз *м. (высшее учебное заведение)* вуз (югары уку йорты)

вулкан янартау, вулкан

вход 1) (*действие*) керү; *при ~е* кергәндә; 2) (*место*) керү, керү урыны; *главный ~* төп керү урыны; *~ в метро* метрога керү урыны; **~ить** *несов. см. войти*; *~ите!* керегез, узыгыз, үтегез!; **~ной** керү...ы, е; **~ной билет** керү билеты; **~ная плата** керү бәясе

вчера *нареч.* кичә; *~ утром* кичә иртән; *~ вечером* кичә кич; **~шний** кичәге, үткән көндәге; *во ~шней газете* кичәге газетта

вчетвер//о *нареч.* дүрткә, дүртлэтә, дүрт тапкыр (мәртәбә, кат); *сложить ~о* дүрткә бөкләргә; *~о больше (меньше)* дүрт тапкыр зуррак (кечерәк); **~ом** *нареч.* дүртәү, дүртәүләп, дүртәүләшеп

въезд 1) (*действие*) керү; *~ в страну* илгә килү; 2) (*место*) керү (урыны)

въезжать *несов.*, **въехать** *сов.* 1) (*наверх*) менәргә, күтәрелергә; *~ на гору* тауга менәргә; 2) (*внутрь*) керергә; *~ в город* шәһәргә керергә

вы *мест. личное сез*; (*форма вежливости*) *Вы Сез*; *вы готовы?* сез хәзерме?; *вас ждут* сезне көтәләр; *нет ли у вас?* сездә юкмы?; *вам нужно идти* сизгә барырга кирәк; *мы к вам* зайдём без сизгә керербез; *мы пойдём с вами* без сизнең белән барырбыз; *мы зайдём за вами* без сизне алырга керербез; *мы часто о вас вспоминаем* без сизне еш искә алабыз; *обращаться (к кому-л.) на Вы* (кемгә булса да) Сиз дип эндәшергә

выбегать *несов.*, **выбежать** *сов.* (откуда, куда) йөгереп чыгарга

выбирать(ся) *несов. см. выбрать(ся)*

выбор 1) (действие) сайлау; сделать~ сайлап алырга; 2) (то, из чего можно выбрать) төрле, төрле-төрле, сайлап алырлык; большой (богатый) ~ [товаров] товарлар бик күп, товарга бай; у меня нет ~а минем башка юлым (мөмкинлегем) юк

выборы *мн.* сайлаулар

выбрасывать *несов. см. выбросить*

выбрать *сов.* 1) (что-л. из двух или более) сайларга, сайлап алырга; 2) (кого-л.— избрать) сайларга, сайлап куярга

выбраться *сов.* чыгарга, ерып чыгарга

выбросить *сов.* ташларга, чыгарып ташларга, ыргытырга

выбывать *несов.*, **выбыть** *сов.* чыгарга, китөргө

вывезти *сов.* чыгарырга; ~ за границу читкә чыгарырга

вывернуть *сов.*: ~ наизнанку эчен тышка әйләндерергә

вывеска вывеска; ләүхә

вывести *сов.* 1) (кого-л.—откуда, куда) чыгарырга, алып чыгарга; ~ кого-л. из леса кемне булса да урманнан чыгарырга; (что-л.—запустить) чыгарырга; ~ спутник на орбиту Жирнең ясалма иярченен орбитага чыгарырга; 3) (что-л.—уничтожить) бетерергә, юкка чыгарырга; ~ пятна тапларны бетерергә; 4) (птенцов) чыгарырга; 5) (создать новую породу, новый сорт) китереп чыгарырга, барлыкка китерергә

вывих каймыгу, таю, каймыгып (таеп) чыгу; ~нуть *сов.* каймыктырырга, тайдырырга, каймыктырып (тайдырып) чыгарырга

вывод 1) (действие) чыгару; ~ войск откуда-л. кайдан булса да гаскәр чыгару; 2) (заключение) нәтижә, йомгак, сөземтә; сделать ~ йомгак ясарга; прийти к ~у, что... .. дигән нәтижәгә килергә; ~ить *несов. см. вывести*

вывоз 1) (действие) чыгару; 2) (экспорт) читкә чыгару; ~ить *несов.* 1) *см. вывезти*; 2) (экспортировать) читкә чыгарырга

выглядить *сов.* 1) тигезлөргә; шомартырга; 2) үтүклөргә

выгляд//еть *несов.* күренергә, ... булып күренергә; сегодня вы ~ите лучше сөз бүген әйбәтрәк күренәсез

выглядывать *несов.*, **выглянуть** *сов.* сузылып карарга, башны тыгып (чыгарып) карарга; ~ из окна тәрәзәдән башны тыгып карарга; ~ на улицу (во двор) урамга (ишегалдына) карарга

выгнать *сов.* 1) (прогнать) куарга, куып (сөрөп) чыгарырга (жибөрергә), сөрергә; ~ из дома өйдән куып чыгарырга; ~ на улицу урамга куып чыгарырга; 2) (исключить) куарга

выговаривать *несов. см. выговорить*

выговор 1) (произношение) сөйләү, әйтелеш; 2) (порицание) шелтә, шелтәләү; сделать кому-л. ~ кемгә булса да шелтә ясарга; ~ить *сов.* әйтергә, әйтеп куярга, әйтеп салырга

выгод//а табыш, файда; ~ный табышлы, файдалы

выгонять *несов. см. выгнать*

выгружать *несов. см. выгрузить*

выгруз//ить *сов.* бушатырга; ~ить груз из вагона на платформу йөкне вагоннан платформага бушатырга; ~ка бушату; место ~ки бушату урыны

выдавать *несов. см. выдать*

выда//ть *сов.* 1) (отдать) бирергә; ~ть документы (деньги) документларны (акчаны) бирергә; 2) (раскрыть) фаш итәргә, ачарга; тоттырырга; ~ть преступника жинаятьчене тоттырырга; ~ть секрет серен ачарга; ~ча бирү; ~ча багажа багажны бирү

выдающийся атаклы, күренекле; ~ учёный атаклы галим; ~ успех югары казаныш

выдвигать *несов.*, **выдвинуть** *сов.* 1) тартырга, тартып чыгарырга (күчерергә), этеп күчерергә; ~ стол на середину комнаты өстәлне бүлмә уртасына этеп күчерергә; ~ ящик

стола өстәл тартмасын тартып чыгарырга; 2) *перен.* (кого-л.) күрсәтергә, тәкъдим итәргә; ~ *кого-л. кандидатом в депутаты* кемне дә булса депутатлыкка кандидат итеп күрсәтергә; 3) *перен.* (что-л.) бирергә, ясарга, тәкъдим итәргә; ~ *идею* идея бирергә; ~ *план* план тәкъдим итәргә; ~ *предложение* тәкъдим кертергә

выдвор//ить сов., ~**ять** несов.; ~ *из страны* илдән сөрөп чыгарырга

выдел//ить сов. 1) (*отделить*) бүлеп (аерып) чыгарырга (алырга); 2) (*отметить*) күрсәтергә, билгеләргә, күрсәтеп (билгеләп) китәргә (үтәргә); ~**ять** несов. 1) см. **выделить**; 2) *хим., физиол.* аерып алырга (чыгарырга); ~**яться** несов. 1) (*отличаться*) аерылып, аерылып торырга; 2) *хим., физиол.* аерылып (бүленеп) чыгарга

выдержанный 1) (*последовательный*) эзлекле; 2) (*сдержанный*) тотнаклы, сабыр; 3) (*о сыре, вине*) тиешенчә тотылган, тиешенчә тотып хәзерләнган

выдержать сов., **выдерживать** несов. 1) (*устоять под тяжестью*) чыдарга, чыдый алырга, түзәргә, бирешмәскә; ~ *нагрузку* йөкне күтәрә алырга; 2) *перен.* (*вынести, перенести какое-л. испытание и т.п.*) чыдый (түзә, күтәрә) алырга; *я этого не выдержу* мин моны күтәрә алмыйм

выдержка I (*сдержанность; стойкость*) тотнаклык, сабырлык; чыдамлык, түземлек

выдержка II (*цитата, отрывок*) өземтә, өзек

выдох тын чыгару; ~**нуть** сов. тын чыгарырга

выдра кама (*речная*), камчат (*морская*)

выдум//ать сов. 1) (*придумать, сочинить, изобрести*) уйлап чыгарырга (табарга), башына килергә; 2) (*сфантазировать, придумать то, чего не было, наврать*) уйлап чыгарырга, ялганларга; ~**ка** 1) уйдырма, ялган; 2) уйлап чыгару (табу)

выдумывать несов. см. **выдумать**

выдыхать несов. см. **выдохнуть**

выезд 1) (*действие*) китү, чыгу, чыгып китү; ~ *за границу* чит илгә чыгу; 2) (*место*) чыгу, чыгу юлы (урыны); ~ *из города* шәһәрдән чыгу юлы

выезжать несов., **выехать** сов. чыгарга, китәргә, чыгып китәргә; *выехать на дорогу* юлга чыгарга; ~ *за границу* чит илгә чыгарга

выжать сов., **выжимать** несов. сыгарга, кысып (сыгып) чыгарырга; ~ *бельё* кер сыгарга; ~ *сок ... суын* кысып чыгарырга

вызвать сов. 1) (*кого-л., что-л. — куда, откуда — позвать, пригласить, заказать*) чакырырга, чакырып алырга (чыгарырга); ~ *врача* табиб чакырырга; ~ *такси* такси чакырырга; ~ *к себе* үзенә чакыртып алырга; ~ *из дома (с совещания)* өеннән (киңәшмәдән) чакыртып чыгарырга; 2) (*что-л., какие-л. чувства*) кузгатырга, уятырга, китереп чыгарырга; ~ *гнев* ачу кузгатырга; ~ *радость* шатландырырга; ~ *слёзы* күз яше чыгарырга; елатырга; ~ *смех* көлдерергә

выздоровлива//ть несов. см. **выздороветь**; ~**ющий** прич., сущ. м. сәламәтләнеп (терелеп) килүче кеше

выздоров//еть сов. сәламәтләнәргә, савыгырга; терелергә; ~**ление** сәламәтләнү, савыгу, терелү

вызов чакыру, китерү, чакырып китерү; ~ *врача на дом* өйгә табиб чакырту а *бросить* ~ каршы чыгарга

вызыва//ть несов. см. **вызвать**; *вас ~ют к телефону* сезне телефонга чакыралар

выиграть сов., **выигрывать** несов. отарга; жиңәргә; ~ *партию (в шахматы)* (шахмат уенында) партияне отарга а ~ *время* вакытны отарга

выигрыш оту, отыш; *денежный* ~ акчалата отыш

выйти сов. 1) (*откуда-л., куда-л.*) чыгарга, чыгып китәргә; ~ *из дому* өйдән чыгарга; *все вышли?* барыгыз да чыктымь?; ~ *на дорогу* юлга чыгарга; 2) (*появиться — о печатных изданиях*) басылырга, чыгарга, басылып чыгарга; *вышла из печати новая книга* яңа китап

басылып чыкты; 3) (*получиться*) чыгарга, барып (килеп) чыгарга; *из этого ничего не выйдет* моннан берни дә килеп чыкмас

выкапывать *несов. см. выкопать*

выкидывать *несов.*, **выкинуть** *сов. см. выбросить*

выкладывать *несов. см. выложить*

выключа//тель өзгөч, **~ть** *несов. см. выключить*

выключить *сов.* өзөргө, туктатырга, сүндөргө, борырга; *~ свет* утны сүндөргө; *~ ток* токны өзөргө; *~ радио* радионы туктатырга; *~ телевизор* телевизорны сүндөргө; *~ мотор* моторны туктатырга

выкопать *сов.* казырга; казып алырга; *~ яму* чоқыр казырга; *~ картофель* бэрэңге казып алырга

выкрасить *сов. см. красить*

выкройка өлгө

выкуп 1) түлөп алу; йолып алу; 2) йолым; түлөм; **~ной** йолым ...ы, е

выкупать(ся) *сов. см. купать(ся)*

выкурить *сов. см. курить*

вылезать *несов.*, **вылезти** *сов.* чыгарга, үрмөлөп (тырмашып, шуышып) чыгарга

вылет очып чыгу (китү, чыгып китү); атылып чыгу, **~ать** *несов.*, **~еть** *сов.* очып чыгарга (китөргө, чыгып китөргө)

вылечить *сов.* дөвалап сәламәтлөндөргө, терелтергө, савыктырырга; **~ся** *сов.* дөваланып сәламәтлөнөргө, терелергө, савыгырга

выливать(ся) *несов. см. вылить(ся)*

вылить *сов.* түгөргө; агызырга; коярга; **~ся** *сов.* түгелергө, агарга, агып бетөргө

выложить *сов.* чыгарып салырга (куярга); *~ товары на прилавок* товарларны кибет өстөлөнө чыгарып куярга

вымпел вымпел

вымыть(ся) *сов. см. мыть(ся)*

вымысленный уйдурма, ялган

вынести *сов.* 1) (*кого-л., что-л. — откуда, куда*) чыгарырга, алып чыгарга, чыгарып куярга; 2) (*что-л. выдержать, вытерпеть*) чыдарга, кичерергө, түзөргө а *~ решение* карар чыгарырга

вынимать *несов. см. вынуть*

выносить *несов. см. вынести* а я его не выношу мин аны күралмыйм; *он этого не выносит* ул моны күтөрө алмый

выносливый чыдам(лы), түзем(ле)

выну//дять *сов.*, **~ждать** *несов.* мәжбүр итөргө; я *~жден* сказать мин әйтергө мәжбүрмен; **~жденный** мәжбүри, мәжбүр ителгән; *~жденная посадка (самолёта)* (самолётнын) мәжбүри төшү

вынуть *сов.* чыгарырга, алырга, алып куярга

выпадать *несов.*, **выпасть** *сов.* 1) (*вывалиться, упасть*) төшөргө, төшөп китөргө (калырга); 2) (*о волосах*) коелырга, коелып төшөргө; (*о зубах*) төшөргө, төшөп бетөргө; 3) (*об осадках*) төшөргө; яварга; *выпал первый снег* беренче кар төште

выпачкать(ся) *сов. см. пачкать(ся)*

выпивать *несов.* 1) *см. выпить*; 2) (*пить, пьянствовать*) эчкөлөргө, салгаларга (исерткеч эчемлеклөрне)

выпис//ать *сов.* 1) (*что-л. — сделать выписку*) язып алырга (куярга), күчереп алырга; *~ать из книги в блокнот* китаптан куен дәфтәрөнө күчереп алырга; *~ать на отдельный листок* аерым биткә язып алырга; 2) (*что-л. — подписаться, заказать*) язылырга, алдырырга; *~ать газету* газетка язылырга; 3) (*кого-л.*) чыгарырга; *~ать из больницы* хастаханәдән чыгарырга; **~аться**

сов.: ~аться из больницы хастаханэдэн чыгарга; ~ка 1) (действие) алу (кую), күчереп алу; 2) (то, что выписано) күчөрмө; ~ка из протокола беркетмэдэн күчөрмө

выписывать(ся) несов. см. **выписать(ся)**

вып//ить сов. эчэргэ; ~ейте чаю чай эчегез

выплат//а түлөү; ~ить сов., **выплачивать** несов. түлөргө, түлөп бетерергө

выплывать несов., **выплыть** сов. йөзөп чыгарга

выполн//ение үтөү, үтөлөш; ~ить сов., ~ять несов. 1) (осуществить, исполнить) үтөргө, башкарырга, үтөп (башкарып) чыгарга; ~ить план планы үтөп чыгарга; ~ить обещание вөгдәне үтөргө; 2) (сделать, изготовить) ясарга, эшлөргө

выпрям//ить сов., төзөйтөргө, турайтыврга, турыларга; ~иться сов. тураерга, төзөөргө, азылырга; ~лять(ся) несов. см. **выпрямить(ся)**

выпуклый кабарынкы

выпуск 1) (из учебного заведения) чыгарылыш; 2) (продукции; денег; печатных изданий) житештерү, чыгару; басылу; год ~а басылу елы; 3) (часть издания) чыгарыш, кисек; ~ать несов. см. **выпустить**; ~ник укуны төмамлаучы, уку йортын төмамлаучы; ~ной чыгару ...ы, е, чыгарылыш ...ы, е; ~ной экзамен чыгарылыш имтиханы; ~ной вечер чыгарылыш кичэсе

выпустить сов. 1) (кого-л. откуда, куда — отпустить, освободить) чыгарырга, жибөрөргө, азат итөргө; 2) (кого-л. из учебного заведения) чыгарырга, хэзерлөп чыгарырга; 3) (что-л. — продукцию; деньги; печатные издания) житештерергө; чыгарырга; бастырып чыгарырга

вырабатывать несов., **выработать** сов. 1) (изготовить) эшлөп чыгарырга, житештерергө; 2) (подготовить) хэзерлөргө, төзөргө; ~ программу программа хэзерлөргө; ~ инструкцию инструкция төзөргө

выработка 1) эшлөп чыгару, житештерү, эшкөртү; 2) хэзерлөү; 3) (выпущенная продукция, количество выработанного) эшлөнгөн (житештерелгөн) продукция (товар)

выраж//ать(ся) несов. см. **выразить(ся)**; ~ение 1) (действие) чагылдыру, гөүдөлөндөрү, белдерү; ~ение каких-л. чувств нинди дө булса хис белдерү; ~ение благодарности рэхмөт белдерү; 2) (оборот речи) төгъбир, гыйбарэ, айлөмө а ~ение глаз күз карашы; ~ение лица чырай

выразительный тээсирле, ачык, матур; сөнгатьле

выразить сов. (высказать какие-л. чувства) айтергө, белдерергө; ~ благодарность рэхмөт белдерергө; ~ся сов. 1) (проявиться в чём-л.) чагылырга, гөүдөлөнөргө, күренергө; 2) (сказать) айтергө

вырастить несов., **вырасти** сов. 1) (о человеке, животном, растении) үсөргө; 2) (о строящихся зданиях) калкырга, калкып (үсөп) чыгарга; 3) (увеличиться — о расходах, запросах) артырга, үсөргө, күбөеп китөргө; 4) (стать взрослым) үсөп житөргө; дети уже выросли балалар инде үсөп життеләр

выр//астить сов. үстерергө, карап (тәрбиялөп) үстерергө; ~ащивать несов. см. **вырастить**; ~ащивать овощи яшелчөлөр үстерергө; ~ащивать скот (телят) терлекләр (бозаулар) карап үстерергө

вырва//ть сов. 1) (кого-л, что-л. у кого-л. — отнять) **тартып** алырга; ~ть из рук кулдан тартып алырга; 2) (что-л. — вытащить, отделить); өзөп (йолкып) чыгарырга (алырга, ташларга); ертырга, ертып алырга; ~ть сорняк чүп үлөңнөрне йолкырга; ~ть зуб теш суыртырга; ~ть лист из блокнота куен дөфтөрөннөн бер битне ертып алырга, ~ться сов. 1) котылырга, качарга, котылып чыгарга, чыгарга; ~ться из плена пленнан качарга; ~ться на свободу иреккө чыгарга; 2) (о словах, звуках) ычкынырга, ычкынып китөргө; у него ~лось неосторожное слово аның теленнөн кирөкмөс сүз ычкынып китте

вырез//ать сов., ~ать несов. кисөргө, кисөп алырга (ташларга); ~ка кисөмтө, кисөп алынган өзөк; газетная ~ка газет кисөмтөсө

выронить сов. төшереп жибәергә (калдырырга), төшерергә; ~ из рук кулдан төшереп жибәергә

выругать сов. сүгәргә, әрләргә, тиргәргә, сүгеп (әрләп, тиргәп) ташларга; ~ся сов. сүгенергә, сүгенеп куярга

выручать несов., **выручить** сов. коткарырга, булышырга, ярдәм итәргә

вырывать(ся) несов. см. **вырвать(ся)**

высад//ить сов. 1) (кого-л. — из транспорта) төшерергә; ~ить на берег ярга төшерергә; 2) (растения) күчереп утыртырга; ~иться сов. төшәргә, чыгарга; ~ка 1) төшерү; ~ка из поезда поезддан төшерү (төшү); ~ка на берег ярга төшерү (төшү); 2) (растений) күчереп утырту

высаживать(ся) несов. см. **высадить(ся)**

высел//ить сов., ~ять несов. чыгарырга, чыгарып ташларга, куып чыгарырга (өйдән, квартирдан)

выситься несов. күтәрелеп (калкып, күренеп) торырга

выск//азать сов. әйтергә; ~азать предположение фараз кылырга; ~азать свою точку зрения үз фикеренне әйтергә; ~азаться сов. әйтергә, сөйләргә, фикер әйтергә; ~азывать(ся) несов. см. **высказать(ся)**

выскакивать несов., **выскочить** сов. 1) (быстро выбежать; неожиданно появиться; выпрыгнуть) килеп (атылып, сикереп) чыгарга; ~ из-за угла почмактан килеп чыгарга; ~ из окна тәрәздән сикереп чыгарга; ~ на дорогу юлга атылып чыгарга; 2) (выпасть) төшәргә, чыгарга, килеп төшәргә; *пломба выскочила из зуба* тешнең пломбасы төште а ~ из головы баштан чыгарга

выслать сов. 1) (кого-л. — откуда, куда) сөрергә, сөрөп жибәергә; ~ из страны илдән сөрергә; 2) (кого-л., что-л. куда, кому — послать) жибәергә, салырга

высл//ушать сов., ~ушивать несов. 1) тыңларга, тыңлап бетерергә; 2) мед. тыңларга, тыңлап тикшерергә; ~ушать больного авыруны тыңларга

высморкаться сов. см. **сморкаться**

высовывать(ся) несов. см. **высунуть(ся)**

высок//ий 1) (о росте) биек; озын; 2) (большой, хороший) югары, күтәрәнке; ~ий урожай югары уңыш; ~ая успеваемость югары өлгереш; 3) ~ий голос нечкә тавыш

высоко нареч. югары, биек; ~ залететь югары күтәрелергә

высоко//качественный югары сыйфатлы; ~оплачиваемый югары түләнә торган; ~развитый югары үсеш алган, алга киткән

высот//а 1) биеклек, югарылык; на ~е ста метров йөз метр биеклектә; ~ой [в] два метра ике метр биеклектәге; прыжки в ~у биеклектә сикерү; с ~ы югарыдан; 2) (возвышенность, чаща воен.) биеклек; калкулык

высотн//ый: ~ый полёт зур биеклектәге очыш; ~ое здание биек бина

высохнуть сов. кибәргә, кибеп бетәргә

выспаться сов. туйганчы йокларга

выстав//ить сов. 1) (поставить наружу) чыгарырга, чыгарып куярга; 2) (выдвинуть вперёд) алга чыгарып куярга, алга сузарга; ~ить грудь күкрәген киерергә; ~ить ногу аягын алга сузарга; 3) (предложить для участия в чём-л.) куярга, билгеләргә; ~ить команду команда билгеләргә; 4) (представить для обозрения) күргәзмәгә куярга, күрсәтергә куярга; ~ить свои картины үз рәсемнәренне күргәзмәгә куярга; ~ка күргәзмә; художественная ~ка сәнгать күргәзмәсе; промышленная ~ка сәнәгать күргәзмәсе; ~ка-продажа күргәзмә-сату итү; ~лять несов. см. **выставить**; ~очный күргәзмә ...ы, е; ~ный зал күргәзмә залы; ~ный павильон күргәзмә павильоны

выстирать сов. см. **стирать** 1

выстрел ату, ату тавышы; ~ить сов. атарга, атып жибәергә

выстроить(ся) сов. см. **строить(ся)**

выступ чыгынты

выступать несов. 1) (*выдаваться*) чыгып (бүлтәеп) торырга, алга чыгарга; 2) см. **выступить**; 3) ~ на сцене сәхнәдә чыгыш ясарга

выступ//ить 1) (*выйти вперёд*) алга чыгарга, чыгып басарга; 2) (*отправиться*) чыгарга, китәргә, чыгып китәргә; ~ить в поход походка чыгарга; 3) (*с речью, по радио, перед микрофоном, на сцене и т.п.*) чыгыш ясарга, чыгып сөйләргә, сөйләргә; ~ить по радио радиодан сөйләргә; 4) (*появиться*) килеп (бәреп) чыгарга; на лбу ~ил пот маңгайга тир бәреп чыкты; ~ление 1) (*в поход и т.п.*) чыгу; 2) (*на сцене и т.п.*) чыгыш; 3) (*речь*) чыгыш

высунуть сов. чыгарырга, сузарга, салындырырга; ~ся сов. чыгарга, сузылырга, башны сузарга

высушить сов. киптерергә, киптереп алырга (бетерергә, куярга)

высш//ий югары, иң югары; ~его качества югары сыйфатлы; ~ий орган власти хакимиятнен югары органы; ~ий класс (спорт.) югары класс

высылать несов. см. **выслать**

высып//ать сов., ~ать несов. бушатырга; салырга, тутырырга

высыпаться сов. коелырга, түгелергә, чөчелергә

высыпаться I несов. см. **высыпаться**

высыпаться II несов. см. **выспаться**

высыхать несов. см. **высохнуть**

вытаскивать несов., **вытащить** сов. 1) (*кого-л., что-л.*) сөйрәп (өстерәп) чыгарырга; 2) (*что-л. — выдернуть*) тартып (суырып) чыгарырга

вытекать несов. 1) см. **вытечь**; 2) (*о реке*) агып чыгарга

вытереть сов. сөртәргә, ышкырга; ~ся сов. сөртәнергә; кырылырга, кыршылырга, ышкылып бетәргә

вытечь сов. агып чыгарга (бетәргә)

вытирать(ся) несов. см. **вытереть(ся)**

выть несов. уларга

вытягивать(ся) несов. см. **вытянуть(ся)**

вытянуть сов. 1) (*растянуть*) сузарга, сузып озайтырга, тарттырырга; 2) (*протянуть, выпрямить*) сузарга, сузып жибәергә; ~ ноги (руку) аякларны (кулны) сузарга

выучить сов. 1) (*что*) өйрәнергә, хәзерләргә; яттан өйрәнергә, ятларга; ~ урок дәрәс хәзерләргә; ~ наизусть ятларга; 2) (*кого, чему*) өйрәтергә; ~ ребёнка читать баланы укырга өйрәтергә; ~ся сов. өйрәнергә; укуны тәмамларга; ~ся читать укырга өйрәнергә

выхват//ить сов., ~ывать несов. тартып (эләктереп) алырга; ~ить из рук кулдан тартып алырга

выхлопн//ой: ~ая труба газ чыгару торбасы; ~ые газы машина газы

выход 1) (*действие*) чыгу; при ~е чыкканда; 2) (*появление — о печатных изданиях*) (басылып) чыгу; ~ книги в свет китапның дөнъяга чыгуы; 3) (*место*) чыгу [урыны, ишеге]; 4) перен. чыгу (котылу) юлы (чарасы); ~ из положения килеп туган хәлдән чыгу юлы; ~ить несов. 1) см. **выйти**; журнал ~ит еженедельно журнал атнага бер чыга; 2) окно ~ит во двор тәрәзә ишегалдына карый

вычество сов. (тж. мат.) алырга, чигерергә

вычисл//ение хисаплап (исәпләп) чыгару; ~ительный хисаплау ...ы, е; ~ительная машина хисаплау машинасы; ~ительный центр хисаплау үзәге

вычисл//ить сов., ~ять несов. хисаплап (исәпләп) чыгарырга, хисапларга, исәпләргә

вычистить сов. см. **чистить I**

вычита//ние мат. алу, алу гамәле; ~ть несов. см. **вычество**

выше 1. *сравн. ст.* (от **высокий** и **высоко**) югарырак, биегрәк; 2. *нареч.* моннан алда, югарыда, *как было сказано* ~ югарыда әйтелгәнчә; 3. *предлог + Р.* (где, куда, откуда) югарырак, өстәрәк; ~ *порога есть мост* елга бусагасыннан югарырак күпер бар; ~ *нуля* нульдән өстәрәк

вышеупомянутый югарыда күрсәтелгән (әйтелгән)

вышивать *несов. см.* **вышить**

вышивка чигеш, чиккән бизәк, чигү

вышин//а биеклеп, югарылык; *в ~е* биеклептә

выши//тый чигүле, чигелгән, чиккән; ~**ть** *сов.* чигәргә

вышка каланча, вышка; *нефтяная* ~ нефть вышкасы; ~ *для прыжков в воду* суга сикерү каланчасы

выясн//ить *сов.* ачыкларга; ~**иться** *сов.* ачыкланырга, ачыкларга, беленергә; *как ~илось* ачыкланганча, ~**ять(ся)** *несов. см.* **выяснить(ся)**

вьетнам//ец вьетнамлы, вьетнам кешесе; ~**ка** вьетнам хатыны (кызы); ~**ский** вьетнам ...ы, е; ~*ский язык* вьетнам теле

вьюга буран, кар бураны

вьющ//ийся 1) (*о волосах*) бөдрә, көдрә, бөдрәләнеп (көдрәләнеп) торган; 2) (*о растении*) үрмәле

вяз карама

вяза//льный бәйләү ...ы, е; ~*льная машина* бәйләү машинасы; ~**ние** бәйләү

вяз//анный бәйләнгән, бәйләгән; ~**ать** *несов.* бәйләргә

вялый сулган, шиңгән

вянуть *сов.* сулырга, шиңәргә